

Zwerver die profiteert van droge zomer

► Droogte van 2018 gunstig voor vlinders en libellen

HOOGEVEEN - Op 20 juni boven de vijver tegenover het Struunhuus in het Steenbergerpark en 22 juni op de heide van de Boerenveense Plassen. Je staat als natuurkenner even raar te kijken. Er vliegen rode heidelibellen. Dat kan helemaal niet, want heidelibellen verschijnen pas midden juli. Toch maar een foto maken.

Hero Moorlag

Vergroot op de computer blijkt de libel een rood gezicht te hebben met gele strepen aan de zijkant. De aders van de vleugelrand zijn rood en de pterostigma's (vlekken aan het einde op de rand van de vleugels) hebben dikke zwarte randen. Alle kenmerken duiden op zwerfende heidelibel. Die zie je niet ieder jaar. Rondgestuurd in een mail met de vraag of er meer waarnemingen van zwerfende heidelibellen zijn in Drenthe. Libellenkundige René Manger meldt per omgaande dat deze heidelibel geprofitteerd heeft van de droge warme zomer van 2018. De soort wordt op meerdere plekken in Drenthe gezien en plant zich drifdig voort.

Boven de vijver in het Steenbergerpark vlogen drie mannetjes van de zwerfende heidelibel. Op de heide achter de bank in de Boerenveense Plassen telde ik acht, vijf mannetjes en drie vrouwtjes. De voortplanting was op dat moment in volle gang. Er vloog een tandem en twee keer zag ik een copula (paring). Een copula bij libellen is uniek. Er zijn geen andere insecten die op deze manier pa-

Parende zwerfende heidelibellen in de Boerenveense Plassen.

Hero Moorlag ©

ren. Het mannetje grijpt het vrouwtje in de nek vast. Het vrouwtje buigt het uiteinde van haar lichaam naar het tweede segment van het mannetje. Daar bevindt zich een 'zakje' waarin hij zijn sperma heeft opgeborgen. Wat je ziet is een min of meer hartvormige omklemming. Op de foto is een belangrijk kenmerk van zwerfende heidelibellen te zien. De onderkant van het oog is zowel bij het mannetje als het vrouwtje blauwgrijs. Inmiddels heeft eiafzet in het water plaatsgevonden. Zijn de omstandigheden, schoon water en voldoende voedsel en warmte, in 2019 voor deze heidelibel opnieuw optimaal, dan zien we hem in 2020 weer verschijnen. Nu is deze eerste heidelibel, op de overgang van de lente in de zomer, voor kenners echt een verrassing. Eigenlijk kende ik de zwerfende heidelibel het beste van Griekse eilanden.

De zwerfende heidelibel wordt in de atlas Libellen van Drenthe (2016) beschreven als een warmteminnende soort afkomstig uit Zuid-Europa. Hij kan worden gezien tot half oktober, mits nazomer en herfst warm blijven. Er zijn twee pieken, in juni en in augustus. In de tweede piek zien we de nakomelingen van de eerste piek. We kunnen dus nog even genieten van deze bijzondere heidelibel. Op dit moment zie je een sterk territoriaal gedrag bij de mannetjes. Ze hebben hun vaste uitkijkpost, vaak een uitstekende tak, en voeren regelmatig inspectievluchten uit. In de lucht ontstaan felle gevechten tussen territoriale mannetjes. Zwerfende heidelibellen zijn zwerfende pioniers. De vrouwtjes leggen daarom veel meer eitjes dan de gangbare heidelibellen als bruinrode-, steenrode- en bloedrode heidelibel. Alleen, het is minder bekend of de

tweede generatie in augustus nog eitjes afzet of dat deze generatie terugvliegt naar Zuid-Europa, zoals distelvlinders dat doen. Er zijn dit voorjaar en deze zomer nog enkele verrassingen. Door de zuidwind is de invasie van distelvlinders compleet. Nog verrassender is de plotselinge aanwezigheid van de kleine ijsvogelvlinder en de grote weerschijnvlinder. De eerste werd bij Orvelte ontdekt. De grote weerschijnvlinder is op meerder plekken in het noorden van ons land gezien. Bij het Kremboongbos vond ik een vrouwtje zonnend op een braamblad. Weerschijnvlinders zijn groot, groter dan atalanta, dagpauwoog en distelvlinder. Het mannetje reflecteert indigo blauw op de vleugels.

Dankzij het warme weer gaan lente en zomer van 2019 op insectengebied de geschiedenis in als perioden met sensationele waarnemingen.

Geïmporteerde lieveheersbeestjes bedreigen inheemse biodiversiteit

In de natuur is voortdurend strijd aan de gang. Wanneer een bepaalde soort de overhand dreigt te krijgen zijn er altijd weer andere soorten die zich daarop gaan richten. Na verloop van tijd ontstaat er een nieuw evenwicht. Voorbeelden genoeg: de brede waterpest, in de zestiger jaren een plaag en nu bijna verdwenen. Ander voorbeeld: de Amerikaanse vogelkers, (ten onrechte) door Staatsbosbeheer hier naar toe gehaald om bossen te verrijken en daarna langdurig een plaagsoort door de snelle uitzaaiing. Maar nu heeft deze heester al meer vijanden (meer dan 50) dan onze eigen inheemse vogelkers die er 33 heeft. Toch zijn dat allemaal processen van lange adem. We kunnen bij het verslepen van soorten van het ene eind van de wereld naar het andere eind maar beter voorzichtiger zijn. De (onopzettelijke?) import van de buxusmot heeft in West-Europa een slachting onder buxushagen aan-

Larve van veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje eet rups.

Joop Verburg ©

gericht. De rupsen vreten de buxus kaal en de plant gaat dood. Ongetwijfeld komt Drenthe ook nog wel aan de beurt. Ga NIET MET DE GIFSPUIT aan de gang want vogels eten de rupsen. Zo verdelen we natuurlijke bestrijders. Er zijn andere groene heesters die in vorm geknipt kunnen worden te koop.

Nu de lieveheersbeestjes. In het Westland zijn veelkleurige Aziati-

sche lieveheersbeestjes geïmporteerd, omdat de larven in de kassen zo lekker vraatzuchtig de luizen te lijf gingen. Dat was een niet-giftige manier om de luizen te bestrijden. Maar... inmiddels zijn deze lieveheersbeestjes allang ontsnapt en vormen ze een zodanige concurrentie voor onze eigen meer dan 30 soorten lieveheersbeestjes, dat die inmiddels sterk achteruit zijn gegaan. Een verlies

aan biodiversiteit dreigt. Ik zie tegenwoordig zeker bij 9 op de 10 lieveheersbeestjes dat het om de geïmporteerde Aziaten gaat. De grote witte wangen verraden altijd die soort, want de rest van het uiterlijk kan alle kanten op variëren. Van zwart met rode stippen tot rood of geel met zwarte stippen en ook helemaal egale exemplaren. Intussen blijven de larven ook in ons gebied wel hun werk doen. In deze tijd waarin veel planten in het wild, maar ook in onze moestuin, onder de luizen zitten, is dat best fijn. Hoe vraatzuchtig de larven zijn, is op de foto wel te zien, waar de larve van het veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje zonder pardon een rupsje met de voorpoten vastgrijpt. De kleine rups lijkt nog om hulp te roepen, maar er helpt geen lieve moeder of lieveheer aan.

Joop Verburg,
Natuurvereniging Zuidwolde.